

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

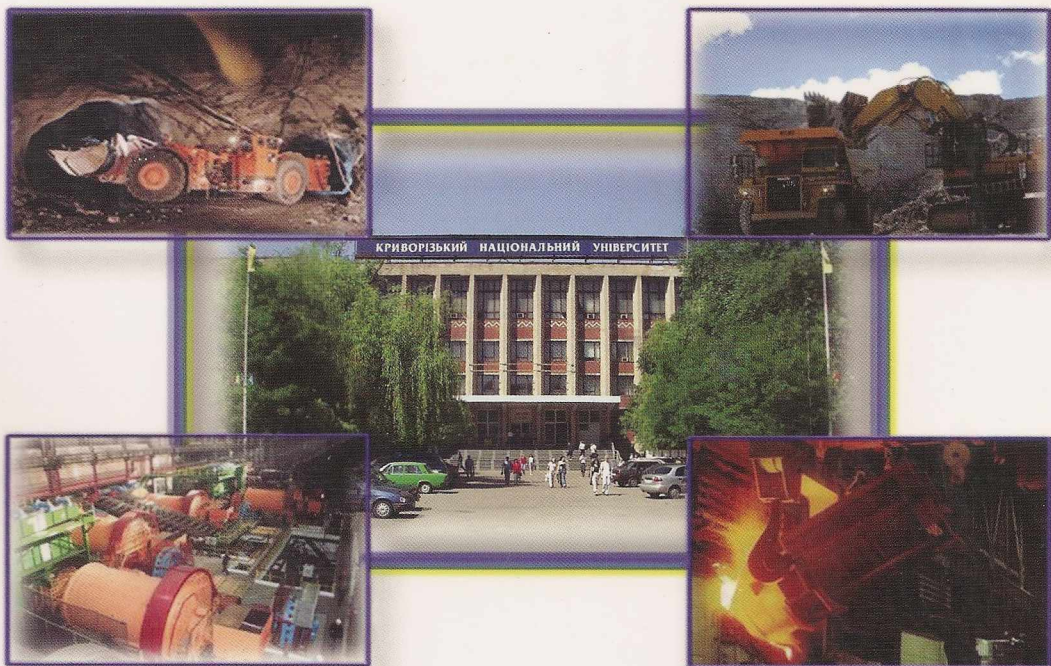
ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Міжнародна науково-технічна конференція

Матеріали конференції

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА СУСПІЛЬСТВА**

Том 2

22-25 травня 2013 року

Кривий Ріг

УДК 378.008:74

О. Ч. Чирва

канд. пед. наук кафедри образотворчого мистецтва
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»**СВІТОГЛЯД СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК СКЛАДОВА ДИЗАЙН-ОСВІТИ**

У статті визначені особливості світогляду сталого розвитку майбутнього дизайнера та умов його формування в системі дизайн-освіти на основі формування проектної культури, екологічного мислення та тісного взаємозв'язку світоглядних і професійних орієнтацій. Процес становлення світоглядної позиції сталого розвитку суспільства відбувається завдяки актуалізації проектної культури та екологічної складової дизайн-освіти.

Ключові слова: дизайнер, світогляд сталого розвитку, проектна культура.

Проблема та її зв'язок з науковими і практичними завданнями. «Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки» спрямувала суспільство на формування такого способу життя, який склав би основу довготривалого ощадливого розвитку людства. Мається на увазі стабільний спрямований, збалансований розвиток економічної та соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів. Складовими сталого суспільного розвитку проголошені економічна стабільність, соціальний захист, екологічна безпека.

Відповідно до означеного, освіта для сталого розвитку охоплює екологічну, економічну та соціальну проблематику навчання та виховання під кутом зору формування нової системи ціннісних орієнтирів та моделей поведінки підрастаючого покоління та суспільства загалом. Передбачається, що освіта відіграє ведучу роль щодо забезпечення здорового та якісного життя сучасного та майбутнього суспільства через формування орієнтованого на стале майбутнє мислення людини та становлення відповідних цінностей і пріоритетів.

Вища освіта, як провідна ланка втілення Десятиліття освіти в інтересах сталого розвитку (2005–2014) має за мету – інтегрування принципів, цінностей, практичних прийомів сталого розвитку у всі аспекти освіти та навчання. Науковці підкреслюють, що інституції вищої освіти мають унікальні можливості, унікальне поєднання знань та навичок для генерації нових ідей, формування суспільної думки щодо проблем та викликів сьогодення, залучення мас до рішучих змін в ім'я сталого життя [1, с. 170]. Парадигма сталого розвитку спрямована на становлення загальної культури і ґрунтується на культурологічному підході до формування змісту випереджаючої освіти як цілісного педагогічного процесу з постійним підвищенням соціальної домінанти сталості у системі «Природа – Суспільство – Людина». Це передбачає поетапний гармонійний та збалансований розвиток всебічно освіченої соціально активної особистості, яка має світогляд, сформований на основі моральних принципів та норм, що забезпечують готовність до соціально – відповідальної поведінки і безперервної освіти.

Впровадження ідей сталого розвитку у ВНЗ передбачає створення умов комплексного, міждисциплінарного, особистісно-діяльнісного підходів до становлення системного, прогностично – проектного мислення майбутнього фахівця. Проектно-діяльнісний рівень фахової підготовки визначає сьогодні готовність особистості до впровадження ідей сталого розвитку промисловості та суспільства. Тому вважаємо за доцільне акцентування прогностико-проектного компоненту змісту освіти, зосередження на художньо-проектних способах інноваційного перетворення дійсності на основі прогнозування, планування, конструювання й моделювання явищ, процесів і систем. Тобто важливою складовою компетентності фахівця в умовах сталого розвитку суспільства є художньо-проектна культура.

Художньо-проектна культура забезпечує соціально-прогресивну творчу діяльність суб'єктів у всіх доступних сферах буття й свідомості, вона є діалектичною єдністю процесів опредметнення (створення цінностей, норм, знакових систем тощо), і розпредметнення (процесів освоєння культурної спадщини); спрямована на перетворення навколишньої дійсності; на перетворення багатства людської історії у внутрішнє багатство особистості; на всіляке виявлення й розвиток сутнісних сил суб'єктів, що беруть участь у проектуванні [2]. В умовах глобалізованого світу з характеристиками складності суперечливості, динамічності, саме художньо-проектна культура особистості, що проявляється в умінні вирішувати проблеми в умовах невизначеності завдань і варіативності можливих результатів стає рушійним компонентом забезпечення сталого розвитку суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій. Зміна комунікативної ситуації, створення аудіовізуальної індустрії планетарного масштабу загострюють соціальні духовно-світоглядні проблеми, висувають на перший план сутнісні питання існування як кожної людини, так і соціуму загалом. Вчені наголошують на необхідності гуманізації глобалізаційних процесів (В. Андрущенко, І. Бех, Л. Масол, І. Зязюн), тобто надання їй людського обличчя та відповідальності на засадах актуалізації світогляду сталого розвитку.

Проблеми освіти сталого розвитку розглядаються у працях М. З. Згуровського. Він підкреслює, що ключовим компонентом освіти має бути розроблення навчальних програм, що охоплювали б всі галузі знань, давали можливість трансформувати всі суспільні процеси у напрямку сталого розвитку [1, с. 178].

Проблеми соціально-культурного проектування, як світоглядної основи професій культурологічної спрямованості, досліджуються в працях Е. Орлової, В. Глазичева, Т. Дрідзе, О. Маркова, Л. Когана, О. Яницького.

Осмисленню проектної культури як складової загальної культури особистості сприяють праці М. Бахтіна, Г. Батіщева, В. Біблера, Л. Виготського, І. Відта, О. Газмана, В. Зінченка, М. Кагана, Л. Когана, Н. Крилової.

Багатоаспектному феномену проектної культури присвячені роботи І. Колесникової, О. Маркова, В. Радіонова, Ю. Фильчакової, В. Ченобитова. В педагогічній теорії розглядаються різні аспекти проектної діяльності, проте недостатньо досліджена як сутність проектної культури особистості, так і система її формування в процесі фахової підготовки. Науковці слушно акцентують необхідність забезпечення випереджаючого розв'язання проблем соціального та духовного розвитку як суспільства, так і окремої особистості.

Загальні проблеми розвитку дизайн-освіти розглядаються у працях В. Жлудько, О. Фурси. Окремі аспекти фахової освіти фахівців-дизайнерів висвітлено у публікаціях таких вчених, як Є. Антонович, О. Боднар, О. Бойчук, І. Голод, Г. Гребенюк, В. Даниленко, В. Коновал, В. Косів, А. Павлів, В. Прусак, В. Радкевич, С. Рибін, М. Селівачов, А. Чебикін, В. Яблонський. Однак питанню підвищення якості дизайн-освіти не приділено належної уваги.

Постановка завдання. Аналіз літератури й емпіричного досвіду дає підстави сформулювати ряд протиріч між:

- накопиченим досвідом теорії дизайну щодо необхідності та можливостей формування сучасних світоглядних позицій сталого розвитку у проектній культурі і характером їх застосування в практиці дизайн-освіти;

- розвиваючим потенціалом проектної діяльності, і відсутністю системи його цілеспрямованого використання в освітніх установах;

- потребою в оволодінні сучасними підходами до дизайн-проекування і традиційним змістом та формами методичної роботи;

- розробленими інтерактивними технологіями підвищення кваліфікації дизайнерів і домінуванням в навчанні інформаційно-репродуктивних форм, що ускладнюють соціокультурне самовизначення дизайнерів в галузі проектної діяльності.

Спроба вирішення окреслених протиріч спонукала до розкриття особливостей та педагогічних умов становлення світогляду сталого розвитку як складової проектної культури особистості в межах дизайн-освіти.

Мета статті – розглянути світогляд сталого розвитку як ґрунтовний компонент проектної культури особистості та означити особливості його становлення в системі дизайн-освіти.

Викладення матеріалу та результати. Здебільшого дизайн-освіта не дає системного уявлення про дизайн як важливий чинник соціокультурного розвитку в сучасних умовах, оскільки більшість фахових дисциплін викладається відокремлено, теорія дизайну знаходиться в стадії становлення і потребує подальших наукових розробок. Відчувається недостатність кваліфікованих експертів, критиків, теоретиків в галузі дизайну, яка швидко поширюється.

Дизайн-освіта має бути спрямованою на:

- виявлення та розв'язання актуальних потреб суспільства;
- вивчення та практичне розв'язання проблем регіонального характеру;
- відповідність швидко зростаючим потребами суспільства, забезпечення конкурентоспроможності дизайн-продукції.

Виправленню ситуації сприятиме:

- міждисциплінарний, комплексний, системний підхід до усвідомлення світоглядних орієнтирів сталого розвитку;
- особистісно-спрямований, діяльнісний підхід до становлення загальної художньо-проектної культури майбутніх фахівців;
- усвідомлення студентами методології та стратегій сталого розвитку щодо екологічного, економічного, соціокультурного аспектів;
- опанування досвіду експериментального, творчого підходів до дизайн-діяльності.

Втілення концепції сталого розвитку не гарантує швидкого зростання фахової компетенції, і вимагатиме напруженої роботи і консолідованих зусиль політиків, управлінців, науковців та всього прогресивного населення [1, с. 170]. Науковці наголошують на необхідності консолідації зусиль щодо:

- збільшення значимості навчання та досліджень у галузі прогнозування та узгодження соціальних змін;
- забезпечення підвищення якості дизайн-освіти та наукових досліджень;
- подолання прірви між наукою, освітою та традиційними знаннями;
- посилення взаємодії між суб'єктами діяльності за межами університету, зокрема між місцевими громадами та підприємствами;
- сприяння розвитку ідей децентралізованого та гнучкого дизайн-проектування.

Означене відкриває шлях до наукових знань високої якості, дає змогу студентам отримувати вміння, необхідні для спільної роботи; привносить глобальний вимір у локальні освітні колективи. Стає необхідним створення підґрунтя щодо постійного підвищення кваліфікації викладацького складу в галузі дизайн-освіти через створення освітніх центрів, науково-дослідницьких та експериментально-творчих лабораторій з вирішення нагальних питань теорії та практики сучасного дизайну та дизайн-освіти. Відсутність означених підрозділів зумовлює недостатність належної практики в організації дизайн-освіти, її науково-методичного супроводу та забезпечення кваліфікованим викладацьким складом. Нагальною проблемою вітчизняної дизайн-освіти є підвищення рівня її якості відповідно до загальноєвропейських тенденцій.

Актуалізується важливість залучення до процесу дизайн-освіти, окрім науковців та фахових спеціалістів-дизайнерів, представників суміжних галузей виробництва, управління на етапах навчального та творчого дизайн-проектування, експертної оцінки на етапі захисту дипломних, магістерських робіт.

Сталий розвиток – це свідомо керований життєстверджуючий розвиток в гармонії з навколишнім світом, що безперервно розвивається, який ставить за мету вдосконалити середовище існування та передавати його в спадок наступним поколінням для задоволення всієї системи людських потреб. Становлення світогляду сталого розвитку, нове розуміння шляху розвитку суспільства потребує впровадження мислення сталого розвитку в процесі проектування різноманітних дизайн-об'єктів та систем.

Майбутній фахівець-дизайнер має керуватись принципами економічної, екологічної соціальної сталості та системності під час підготування кваліфікаційних робіт. Науковці підкреслюють необхідність трансформування свідомості майбутнього фахівця від економічної до екокультурної в умовах сталого розвитку світу й України. Це насамперед передбачає залучення до навчального процесу певного обсягу екологічних, природоохоронних, соціокультурних знань, психологічних, емоційних, етико-моральних аспектів взаємодії людини і природи, людини і суспільства, які спрямовані на спростування феноменів жорстокості, бездумної поведінки людини в природі та суспільстві, впровадження гуманістичного світосприйняття, мислення та діяльності в світі.

Екодизайн, як змістовна складова навчання, має узагальнювати основи ресурсозбереження, енергоефективності, довговічності, утилізації в дизайні, розкривати стратегії:

- врахування життєвого циклу виробу;
- пропозицій та послуг замість продуктів в дизайні;
- балансу багато і одноразового використання продуктів;

- залучення регіональних ресурсів;
- узгодженості строку служби продукту зі строками його фізичного та морального зносу у споживанні;
- зниження матеріальних і енергетичних витрат;
- рекультивації промислових зон; залучення безвідходних технологій.

Важливою складовою дизайн-освіти виявляються соціокультурні основи етнодизайну. Осмислення ролі екологічних та соціокультурних факторів у художньому проектуванні спричинило світоглядні, стильові та технологічні зміни в дизайні та дизайн-мисленні. Опанування цього досвіду сприятиме впровадженню ідей сталого розвитку суспільства і промисловості та становленню художньо-проектної культури майбутнього дизайнера.

Екологічні та соціокультурні знання за своїм змістом мають міждисциплінарний характер, в їх межах відбувається як трансформація ідейних і моральних орієнтирів світобачення, так і організація діяльнісного ставлення до світу. Екологічні знання повинні давати розуміння того, як досягти симбіозу техніки, виробництва і природи – цих неузгоджених нині компонентів біосфери і соціосфери [3, с. 89].

Дизайн-освіта здебільше зорієнтована на формування знань, відношень, поведінкової активності студентів в процесах формотворення, структуроутворення. Недостатня увага в навчальному процесі приділяється процесу смислоутворення, аспектам концептуального проектування, прогностичній, експертній, аналітичній діяльності на всіх рівнях дизайн-проектування, що не сприяє усвідомленню нових світоглядних орієнтирів в дизайні. Особливої уваги освітян та науковців потребує впровадження в навчальний процес основ та практики наукового прогнозування, переусвідомлення досвіду та методології футуродизайну, сучасної прогностики, трендсетингу.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Проведення Міжнародної конференції з проблем сталого розвитку ДВНЗ «Криворізький національний університет» відкривають можливості комунікації, навчання, обміну знаннями, залучення у якості учасників процесу побудування сталого розвитку регіону небайдужих спеціалістів, членів громадських установ та організацій. Аналіз літератури, дизайн-освіти та практики показав, що у розвитку проектно-культури екологічний і соціокультурний фактори набувають все більшого значення і стають підґрунтям формування не лише гармонійного предметного простору середовища, а і становлення світогляду сталого розвитку – складного фахового утворення майбутнього дизайнера.

Світоглядні орієнтири художньо-проектної культури особистості потребують постійного оновлення на різних етапах та усіх сферах життєдіяльності. Відповідно постає проблема неперервної дизайн-освіти, мета якої – збереження і відтворення природних ресурсів, формування гуманістичного соціокультурного простору і системи цінностей, які здатні забезпечити сталий розвиток людства.

Перспективним є виховання соціально-екологічної активності особистості, розвиток її здатності не лише моделювати, але і прогнозувати наслідки дизайн-діяльності, забезпечувати можливості отримання основних уявлень про природні і соціокультурні системи, та шляхи безпечної взаємодії людини і навколишнього середовища. В умовах неперервної дизайн-освіти становлення світогляду сталого розвитку стає одним з ключових положень формування особистості майбутнього фахівця.

Література

1. Згуровський М. З. Досвід освіти зі сталого розвитку в НТУУ «КПІ» [Текст] / М. З. Згуровський, Г. О. Статюха // Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. – 2009. – Випуск N 36. – С. 169–178.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – М.: Академия, 2000. – 272 с.
3. Прусак В. Ф. Особливості екол. світогляду майбутнього дизайнера в системі неперервної освіти / В. Ф. Прусак // Наук. записки Тернопільського нац. пед. університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук. – Тернопіль, 2011. – № 2 С. 86-90.